

לחסוקי שמעתתא

מסכת נדרים כ"ח – ז"ל • פרשת חקת תשע"ה • גליון 152

סיכום הלכתי
של השיטות המובאות
בגמרא, בטור ובז"י
ולשון השו"ע
לפי סדר הדף היומי

מקח וממכר בנדר הנאה:

נדרים לא.

משנה- שאני נהנה מישראל, לוקח ביותר ומוכר בפחות. שישראל נהנים לי, לוקח בפחות ומוכר ביותר ואין שומעין לו ויש גורסים אם שומעים לו, ר"ן - טור. שאני נהנה להם והם לי, יהנה לעובדי כוכבים - רמב"ם.

ראשונים

ר"ן- באסר הנאתו עליהם הוא אף בנכסים שקנה אחר הנדר ואין זה דבר שלא בא לעולם שהרי אסר הנאתו והוא היה בעולם. אסר נכסיהם עליו, אסור בכל גווני, אף שוה מאתיים במאה או להפך שכן נדרו כבר חל על נכסיהם. - בה"ט.

שו"ע יו"ד סימן רכ"ז

א. מי שאסר עצמו מכל ישראל אסור לקנות מהם ולמכור להם זבינא מציעא דאית ביה הנאה הלוקח ולמוכר אלא לוקח ביותר ומוכר בפחות, ואם אסר הנאתו עליהם לוקח מהם בפחות ומוכר ביותר אם ישמעו לו. זבינא חריפא הוא הנאת הלוקח ולא הנאת המוכר, הילכך אם אסר עצמו מהם יקנו מהם ביותר ומוכר להם שוה בשוה. ואם אסרם עליו ימכרו להם ביותר אם ישמעו לו ויקנו מהם שוה בשוה. זבינא דרמי באפיה הוי הנאת המוכר ולא הנאת הלוקח, הילכך אם אסר עצמו מהם ימכרו להם בפחות ויקנו מהם שוה בשוה ואם אסרם עליו יקנו מהם בפחות אם ישמעו לו וימכרו להם שוה בשוה.

אחרונים

ש"ך- האוסר נכסיו על אחרים אסור רק נכסים שהיו לו בשעת הנדר.

מודר מערלים ומודר ממולים:

נדרים לא:

משנה- קונם שאני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל כגון שמתו אחיו מחמת מילה, רש"י ואסור במולי עובדי כוכבים. שאני נהנה למולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי עובדי כוכבים שאין הערלה קרויה אלא לשם עובדי כוכבים.

ראשונים

ב"י- משמע מדברי רש"י שמומר למילה נקרא ערל אף שמקיים כל שאר מצוות.

שו"ע יו"ד סימן ר"ז

מא. נדר מהערלים, אסור במולי אומות העולם ומותר בערלי ישראל.
מב. נדר מהמולים, אסור בערלי ישראל ומותר במולי אומות העולם.

אסר מאכל הנאת מאכל או הנאה המביאה לידי מאכל:

נדרים לב:

משנה- אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושים בהם אוכל נפש. רב אדא בר אבהו - ר' אליעזר היא שסובר שאפילו ויתור מה שאדם מוותר משלו ואינו מקפיד עליו, רא"ש אסור במודר הנאה. המודר מאכל מחבירו לא ישאילנו נפה וכברה וריחים ותנור, אבל משאילו חלוק וטבעת וטלית ונזמים והא מן המאכל נדר, אמר רשב"ל באומר הנאת מאכלך עלי. ואם כך הוא צריך לומר שלא ילעוס חטים ויתן על מכתו. אמר רבא הנאה המביאה לידי מאכלך עלי. אמר רב פפא שק וחמור להביא עליהם פירות- טור. בעי רב פפא סוס לרכוב עליו רש"י- לבית המשתה וטבעת ליראות בה חשוב ויתנו לו מנה יפה מנה, ולא איפשטא ונקטינן בה לחומרא, ר"ן.

משנה- וכל דבר שאין עושים בו אוכל נפש מקום שמשכירין כיוצא בו אסור שהרי מחל לו השכרת הדבר ויכול לקנות בזה אוכל נפש, רא"ש - טור.

ראשונים

רא"ש בשם ר"ת- דריסת רגל היא אף בימות החמה שאנשים לא מקפידים בה שהרי לגבי חצר משמע בגמ' (מו): שלכו"ע אסור, וא"כ, בקעה בימות החמה הוא מקום שלא מקפידים.

רא"ש, ר"ן בשם הרמב"ן ונראה שגם הרמב"ם- הלכה כר' אליעזר. ר"ח ור"ת- אין הלכה כר' אליעזר.

רמב"ם- וכל דבר שיכול להביא לידי מאכל כגון סוס וטבעת אסור משום שהוא בעיא שלא נפשטה ופוסקים לחומרא - רא"ש ר"ן וטור.

טור- בירושלמי הסתפקו אם מותר לקנות לו צרכי סעודה ולא איפשיטא, ולחומרא.

ב"י- רבינו ירוחם כתב שבירושלמי הסתפקו אם משאיל לו קרדום לבקע עצים למאכלו ולא איפשיטא ולחומרא, אבל קרדום לנכש בו אמרו שמוותר. ועוד אמרו בירושלמי שמשאילו כוסות וקערות ותמחויים שאינם להכין את המאכל אלא לכנסו. לפסין וקדרות- אסור. לטחון ולדרוך- אסור. לקצור ולבצור- בעיא דלא איפשיטא. עוד אמרו- נדר מן הככר, מהו לחמם בו ידיו, ולא איפשיטא ולחומרא.

ר"ן- נדר מאכילה מותר בכל דבר אחר. מהנאת מאכל, אסור באכילה וגם בלעיסת חטים על גבי המכה, אבל לשאול ממנו נפה וכברה מותר. מהנאה המביאה לידי מאכל אסור באכילה בהשאלת נפה וכברה אבל מותר בלעיסת חטים על גבי מכתו.

שו"ע יו"ד סימן רכ"א

א. ראובן שאסר נכסיו על שמעון או שאסר עצמו מנכסי שמעון, הנאסר אסור לעבור על שדה האחר [אם מקצר דרכו- ב"ח. ש"ך וט"ז]- אף אם לא מקצר] אפילו בבקעה בימות החמה שאין בני אדם מקפידים על דריסת רגל שבה, ואסור לשאול ממנו כלים שבעולם. ואם לא נדר ממנו אלא מאכל, אינו אסור אלא לאכול משלו. אמר הנאת מאכלך עלי, אסור לאכול משלו ואסור ללעוס חטים ליתן על גבי מכתו, אבל לשאול ממנו נפה וכברה מותר. אמר הנאה המביאה לידי מאכל עלי אסור לאכול משלו ומותר ללעוס חטים וליתן על גבי מכתו ואסור ליהנות בכל דבר שמשכירין כיוצא בו ומה שאין משכירין כיוצא בו, מותר אם אין בו שייכות מאכל אבל אם יש בו שייכות מאכל כגון נפה וכברה ואפילו שק להביא בו פירות וחמור להביא עליו פירות וכן סוס לרכוב עליו לבית המשתה וטבעת להראות בו בבית המשתה ולעבור דרך שדהו לבית המשתה, אף על פי שאין משכירין כיוצא בו, אסור. וכן אסור לקנות לו צרכי סעודה וכן [אם אסר הנאת מאכל- לבוש], אסור לחמם ידיו בככר שלו. הגה קרדום שמקדקעיס צו עלים לנשול צו מאכל מקרי הנאה המביאה לידי מאכל לנשול קרדום שמנכש צו מותר לנשול לו.

אחרונים

ש"ך- ירושלמי- אסר הנאה המביאה לידי מאכל, מותר בכלים שמניחים בהם אוכל כשהוא מבושל כבר, ואסור בכלי בישול. וכן אסור ליתן לו מעות שיכול לקנות בהם מאכל.

מיני הנאות במודר הנאה:

נדרים לג.

משנה- המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו מחצית השקל ופורע את חובו ומחזיר לו את אבידתו. מקום שנוטלין עליה שכן תפול הנאה להקדש. אמר רב אושעיא ז' דברי חנן דתנן מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו חנן אמר איבד את מעותיו.

פריעת חוב של מודר הנאה

ראשונים

א. רש"י רמב"ם תוס' ריב"א ורא"ש- המדיר מותר לפרוע למודר כל חוב שהרי בגמ' אמרו שמשנתנו כחנן ונראה שכן דעת הרי"ף.

ב. ר"ת- רק פריעת חוב לאשתו אין צריך להחזיר לו דשמא לא יהא חייב במזונותיה, ולכן במודר הנאה מותר לפרוע לו ובזה עוסקת משנתנו, אבל שאר חובות אין צריך להחזיר ומודר הנאה אסור לפרוע וכן דעת ר"ח.

ב"י- ירושלמי- ואף אם המלוה דוחקו לפרוע ואפילו היה ביד המלוה משכון, מותר לפרוע חובו.

השאת בתו למודר הנאה והשבת אבידתו:

נדריים לח:

אמר **רב יצחק בר חנניה** אמר **רב הונא** המודר הנאה מחבירו מותר להשיא לו בתו כלומר שנכסי אבי הכלה אסורים על החתן- גמ'. **ר' זירא-** אם מדובר שנכסי חתן אסורים על אבי הכלה, גדולה מזו אמרו שאפילו זן את אשתו ואת בניו ואף שחייב במזונותיהם וכ"ש שמותר לפטור עצמו ממזונות בתו כשמשאיה. אלא **בנכסי אבי הכלה אסורים על החתן ובבוגרת ומדעתה**. תניא **נמי הכי-** אסור להשיא לו בתו- קטנה או נערה, שהרי הוא כמוסר לו שפחה לשמשו, וודאי מהנה אותו- טור, אבל משיאו בתו בוגרת ומדעתה ר"ן- ואין לאביה רשות בה, ר"ש- ואף שהיא מסכימה עם דעתו.

ראשונים

ר"ן- אבל אם היה מדעת החתן שעשאו שליח לדבר עמה על עסקי קידושיה אסור שהרי מהנה לו.

נדריים לג.

ומחזיר לו את אבידתו ומקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש. החזרת אבידה למודר הנאה **גמ'- לישנא קמא-** כשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה, מחזיר שהרי לא מהנהו כלל, כשנכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר, **ר' אמי ור' אסי חד אמר-** אינו מחזיר שהרי נפטר עתה בנתינת צדקה **אמר מחזיר פטור** של נתינת צדקה לא שכח. **לישנא בתרא-** כשנכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר, מחזיר שפטור של נתינת צדקה לא שכח. אבל כשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה, **חד אמר** אינו מחזיר שנראה כמהנהו מנכסיו, רש"י **אמר מחזיר** שהרי לא מהנהו כלל.

ראשונים

רא"ש- אף בנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה מחזיר והוא הדין כשנכסי שניהם אסורים זה על זה וכן כתב **הר"ן** וכן פסק **הרמב"ם**. **רמב"ם רא"ש ור"ן** בשם רבותיו- במקום שנוטלים שכר על השבת אבידה ונכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר, אסור לו ליטול השכר- **טור**.

ר"ן- נראה שמותר לו ליטול שכר שהרי הוא מקבל את ביטול מלאכתו. **ב"י-** ואם בעל האבידה אינו רוצה לקבל האבידה בחנם יפול השכר להקדש.

טור- ואם נכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה אינו רשאי להחזיר לו בחנם אלא צריך לקבלו. **ב"י-** ואם אינו רוצה לקבלו תפול הנאה להקדש. **טור-** ואם נכסי שניהם אסורים זה על זה, אינו יכול לקבל השכר ואינו יכול להניחו ולכן תפול הנאה להקדש. ודעת **הר"ן** שיכול לקבל השכר אף כשנכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר וכדלעיל.

שו"ע יו"ד סימן רכ"א

ג. ראובן שאסר נכסיו על שמעון אסור להשיא בתו קטנה או נערה לפי שעדיין היא ברשותו והרי מוסר לו שפחה לשמשו [אבל מוסר לו בתו בוגרת ומדעתה, ר"ש]. ואם נכסי שמעון אסורים עליו, מותר לישא בתו [אף שהיא קטנה- ט"ז] אע"פ שפטרו מחיוב מזונותיה. ומחזיר לו אבידתו בין שנכסי בעל אבידה אסורים למחזיר, בין שנכסי מחזיר אסורים לבעל אבידה. ובמקום שנוטלין שכר על החזרת אבידה, אם נכסי בעל אבידה אסורים למחזיר, אסור לו לקבלו אלא מחזיר לו בחנם, [ואם אינו רוצה תפול הנאה להקדש, ש"ך] ואם נכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה, אינו רשאי להחזיר לו בחנם [ואם אינו רוצה, תפול הנאה להקדש, ב"י] ואם נכסי שניהם אסורים זה על זה, אינו יכול לקבל השכר, שאם כן הוא נהנה, ולא להניחו, שא"כ הוא מהנה, אלא יפול השכר להקדש.

הדיר חבירו מכר ונתנה לו במתנה:

נדריים לד:

בעא מיניה **רב חייא בר אבין מרבא-** כיכרי עליך ונתנה לו במתנה, מהו, א"ל פשיטא דאע"ג דיהבה ליה במתנה, אסור. אתיביה, אמר לו השאילני פרתך ואמר קונם פרה וכו' ונמצא שיש לו, בחייו אסור. מת או שנתנה לו במתנה הרי זה מותר ומכאן, שאשר נתנה לו במתנה בטל הנדר, **א"ר אחא בריה דרב איקא** שניתנה לו ע"י אחר ולכן הניתנה מבטלת הנדר **א"ר אשי דייקא** נמי דקתני שניתנה לו ולא שנתנה לו.

ראשונים

רמב"ם רא"ש ר"ן- הלכה כרבא שניתנה של המדיר לא מבטלת הנדר. **רשב"א-** וכן אם לקחו המודר ממנו.

נדריים לח.

משנה- וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונות. ולא יזון את בהמתו בין טהורה בין טמאה. **גמ'- יהושע איש עוזא** אומר זן עבדיו ושפחותיו הכנענים- **טור** וכ"ש העבריים- ב"י.

ראשונים

ר"ת- יוכל לזון אותם דוקא לפניו כשהוא במדינה. **טור-** י"א שיכול לזונה דוקא במזונות יתרים והרא"ש הביא דעות אלה והוא תימה, שהרי פסקו כחן שדעתו שמוותר להנות אשתו ובניו והב"י תרץ שדעת הרא"ש שבאיסור הזנה של אשתו ובניו דעת הרא"ש כרבא שנתן על מנת שלא לפרוע.

נדריים לה:

ומלמדו מדרש ספרא וספרי, רא"ש הלכות הלכה למשה מסיני, רא"ש ואגדות אבל לא ילמדנו מקרא, אבל מלמד מקרא את בניו ובנותיו שמואל- שמדרש אסור ללמד בשכר, ומקרא מותר. רב- משום שבמקרא הדרך ללמד קטנים והשכר הוא על השימור. **ר' יוחנן-** פיסוק טעמים שאינו מדאורייתא.

ראשונים

ר"ן- והלכה כר' יוחנן ולכן מותר ללמד מקרא אף בגדולים- **רמב"ם**. **רא"ש-** בדבר שמותר למודר לעשות, אם הוא דבר שאין צריך שליחות, אף אם המודר מבקש מהמדיר שיעשה לו דבר זה מותר לו לעשותו וכן כתב רבינו ירוחם בענין השבת אבידה וכתב שהוא דוקא בדבר מצוה. **רמב"ן-** אם מבקש ממנו נראה כשלוחו ואסור. **רא"ש-** ועתה שלוקחים שכר אף על המדרש הכל אסור.

נדריים לח:

ר' ירמיה- ר' יוחנן- המודר הנאה מחבירו מותר להשקותו כוס של שלום. הכא תרגימו כוס של בית האבל, במערבא אמרי כוס של בית המרחץ כוס של חמין לאחר יציאה מבית המרחץ.

ראשונים

רמב"ם- כוס של תנחומים משל המודר, וכוס של בית המרחץ שאין בה כל כך הנאה. **ראב"ד-** ואפשר שמשל מודר היא. ופשוט שכן דעתו של הרמב"ם- ב"י וכן כתב **הר"ן** שמשל מודר היא.

שו"ע יו"ד סימן רכ"א

ב. המודר הנאה מחבירו יכול לפרוע חובו, ואפילו אם היה לו משכון ביד המלוה ופרע זה בשבילו ונטל המשכון, צריך להחזירו ללוה הנאסר. ויכול לזון את אשתו ובניו ועבדיו ואפילו הכנענים, אבל אסור לזון בהמתו בין טמאה בין טהורה. ואסור ללמדו מקרא כיון שמותר ליטול שכר עליה והוא מלמדו חנם, נמצא שמהנהו, אבל מלמדו מדרש, הלכות ואגדות. והוא שלא יאמר הנאסר לאוסר שילמדנו. והאידיא שמותר ליטול שכר אף על המדרש, הכל אסור. אבל ללמד את בנו אפילו מקרא מותר. ומותר לשמשו בכוס של בית האבל ובכוס של בית המרחץ. הגה ויש חולקין ומתירין אפילו אמר לו **שילמדנו, וה"ה ככל דבר מצוה, וככלל דבר הכריז עליהם כגון לתרום תרומתו, אסור להיות שלוחו**.

אחרונים

בה"ט- הר"ן כתב שפריעת חובו מותרת דוקא שלא מדעתו. כתב **הרדב"ז** שאם יש לנאסר חוב על האוסר יכול למחול לו חובו. **ש"ך-** דעת המחבר שמותר לפרוע חובו אף אם המלוה דוחקו לפרוע, אבל דעת **הב"ח** שאם יש משכון או שטר אסור לפרועו, אלא א"כ יש תנאי שלא יפרענו הלואה אלא מדעתו. ונראה שהוא דוקא במשכון שיכול להחזיקו בידו בעד ההלוואה, אבל אם התנה שלא יחזיק המלוה במשכון אף שלא החזיר ההלוואה, צריך הפורע להחזיר ללוה את המשכון בחנם.

בה"ט- אסור לזון בהמתו אף במזונות יתרים, **ש"ך**, שהרי מפתם אותה ומייקר אותה, ואף אם עומדת למלאכה ומפסידה עקב כך, **ר"ן**.

בה"ט- דעת **הב"ח** שאם אמר לו שילמדנו, אסור. **ש"ך-** עתה שאף במדרש אסור, אבל בשכר מותר. ואם נכסי שניהם אסורים זה על זה, אסור בכל ענין.

טור- מת המדיר ונפל לו הככר בירושה או שנתנו לאחר והאחר נתנו למודר- מותר.

שו"ע יו"ד סימן רט"ז

ח. אמר לחבירו ככרי זו אסורה עליך אפילו נתנו לו במתנה או מכרה לו אסורה לו. מת ונפלו לו בירושה או שנתנה לאחר והוא נתנה לו מותרת לו שלא אמר אלא ככרי, ועתה אינו שלו.

ט"ז- מדובר שאמר ככרי בלא 'זה' שאם אמר 'זה', אסור אף אם נתנו אחר וכן הגרסה בטורים ישנים.

לימוד ראשון לתינוקות בשבת:

נדריים לה.

תינוקות לא קורין בתחלה בשבת מפני טורח, אלא שונים בראשון שונים להם דבר לאחר שלמדוהו פעם ראשונה - טור.

שו"ע יו"ד סימן רמ"ה

יד. אין קורין לתינוקות בשבת מתחילה מה שלא למדו משום טורח שבת, אבל מה שקראו פעם אחת שונים אותו להם בשבת.

המדיר בנו לתלמוד תורה:

נדריים לח:

אמר ר' יעקב המדיר בנו לתלמוד תורה שאסר הנאתו על בנו מפני שאינו עוסק בתורה ודברים אלו אינם חשובים לגבי הבן, רמב"ם. רמב"ן רא"ש- שהדיר האב עצמו מהנאת בנו כדי שלא יתבטל הבן מתורה וכן פירשו הראב"ד והר"ן מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר. ר' יצחק אמר לצלות לו דג קטן.

ראשונים

רא"ש ור"ן- ירושלמי- וכן מותר לקנות לו מן השוק מה שצריך אם הוא אדם שאין דרכו לקנות בעצמו או שהיא אשה.

שו"ע יו"ד סימן רכ"ג

א. המדיר עצמו מהנאת בנו כדי שלא יתבטל הבן מלימודו בשבילו, מותר הבן למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ולצלות לו דג קטן, וכן מותר לקנות לו מהשוק מה שצריך אם הוא אדם שאין דרכו לקנות בעצמו או אם היא אשה שהדירה את בנה.

אחרונים

פרישה- כיון שבדבר קטן כזה אין ביטול תורה. ולפי"ז אם הדיר את בנו שאינו לומד אסור לעשות לו אפילו דברים אלו ודלא כהרמב"ם- ב"ח.

ביקור חולים ורפואה במודר הנאה:

נדריים לח:

משנה- המודר הנאה מחבירו ונכנס לבקרו עומד אבל לא יושב. **שמואל-** בנכסי מבקר אסורים על החולה ובמקום שנוטלים שכר על הישיבה ולא נוטלים שכר על העמידה וקמ"ל דאף במקום שנוטלים שכר על הישיבה בעי למישקל, על העמידה לא בעי למשקל - **רמב"ם וטור. ואיבעית אימא** גזירה שמא ישהה בישיבה- **ר"ן. עולא** אמר בנכסי חולה אסורים על המבקר ומחיותיה לא אדריה.

ומרפאו רפואת נפש אבל לא רפואת ממון. **גמ'-** רפואת נפש- גופן, רפואת ממון- בהמתו. א"ר **זוטרא בר טוביה** אמר **רב** אבל אומר לו סם פלוני יפה לה סם פלוני רע לה. חלה הוא, נכנס לבקרו, חלה בנו, שואלו בשוק.

ראשונים

ר"ן- אין צריך לומר במפורש שלא הדירו מחיותו אלא מסתמא. ברפואת גופו מותר ליתן את הסם לידו, אבל רק משל מודר אבל משל מדיר אסור, אלא א"כ המודר הדיר עצמו, שאז נאמר שמן חיותו לא הדיר. כאשר המבקר הדיר עצמו לא יכנס לבית החולה כלל.

רא"ש- רפואת הגוף מותרת אף במקום שנוטלים עליה שכר, רפואת בהמתו אסורה אף במקום שאין נוטלים עליה שכר. בירושלמי אמרו שאם יש אחר שירפאו אסור אף ברפואת הגוף- **טור.** ואם אין הבעלים יודע לעשות הסם, יכול לעשות המדיר שהרי הוא כמשיב אבידה - **ר"ן.**

ב"י- במקום שנוטלים שכר על כך שאומר איזה סם יפה לה, אסור. **רבינו ירוחם-** י"א שרפואת בהמתו היא אף כשיש רופא אחר, וי"א שרק אם אין רופא אחר וכן נראה עיקר וכן משמע מהירושלמי. **טור-** ואם מת יכול להביא לו ארון ותכריכים שאין הנאה למתים.

ב"י- כשם שבחלה הוא לא התירו לישב, כך בחלה בנו לא התירו לישב וכן נראה מדברי **הרא"ש והר"ן.** אבל **הטור** כתב שמותר לבקר בנו יושב.

טור- ראובן יכול להעיד לשמעון שמודר ממנו הנאה בין עדות ממון בין עדות נפשות.

שו"ע יו"ד סימן רכ"א

ד. ראובן שאסר הנאתו על שמעון וחלה שמעון, יכול ראובן ליכנס לו לבקרו, ובמקום שנתנין שכר למי שיושב אצל החולה לצוות לו, לא יושב אלא מבקרו מעומד [או שישב ויטול שכר, ש"ך, וב"ח אוסר] ואם אין דרך ליתן שכר לרופא יכול לרפאותו אפילו בידיים אפילו אם יש רופא אחר שירפאו, אבל אם דרך ליתן שכר לרופא לא ירפאו חנם ולא ירפא לבהמתו ואפילו אם אין דרך ליתן שכר לרופא, אבל יכול לומר לו סם פלוני יפה לה והוא יעשנה [ודוקא משל מודר, ב"י] ואם אינו יודע לעשותו והיא תמות אם לא יעשנה, מותר המדיר לעשותו. ואם מת יכול להביא ארון ותכריכין. ואם חלה בן שמעון יכול ראובן ליכנס לו ולישב עמו ולבקרו, ואם נכסי שמעון אסורין על ראובן שהדירו שמעון מנכסיו וחלה שמעון נכנס ראובן לבקרו אבל לא מיושב [הדיר המבקר נכסי החולה, לא יכנס כלל לבקרו, ר"ן]. חלה בנו אינו נכנס כלל, אלא שואל עליו בשוק. ויכול ראובן להעיד לשמעון הנאסר בין עדות ממון בין עדות נפשות [ואף מלכתחילה מותר לראות המעשה כדי להיות עד- ש"ך].

ביקור חולים אין לו שיעור:

נדריים לט:

תניא ביקור חולים אין לו שיעור. אמר **אביי** אפילו גדול אצל קטן. **רבא** אמר אפילו מאה פעמים ביום. אמר **ר' אחא בר חנינא** כל המבקר חולה נוטל אחד מששים בצערו **טור-** כלומר אפילו הוא בן גילו שנוטל אחד מששים בחוליו צריך לבקרו.

ראשונים

טור- וכל המוסיף הרי זה משובח ובלבד שלא יטריח.

שו"ע יו"ד סימן של"ה

ב. אפילו הגדול ילך לבקר הקטן ואפילו כמה פעמים ביום ואפילו בן גילו, וכל המוסיף הרי זה משובח ובלבד שלא יטריח לו. **הגה י"א** **דשונא** יכול לילך לבקר חולה. **ולא נראה** לו, **אלא** לא יצק חולה ולא ינחם **אלא** שהוא שונאו **אלא** יחשבו ששמה לאידו ואינו לו **אלא** כעב, **כן** נראה לו.

ביקור חולים בשעות ראשונות ואחרונות של היום:

נדריים מ.

לא יסעוד איניש קצירא חולה לא בתלת שעי קדמייטא שבהם הוא חזק יותר ולא בתלת שעי בתרייטא דיומא שבהם מתחזקת החולשה כי היכי דלא ליסח דעתיה מן רחמיה שלא יבקש עליו רחמים מפני שיחשוב שאינו כל כך חולה או שאין לו תקוה. **רמב"ם-** מפני שבשלוש ראשונות ושלוש אחרונות הם מתעסקים בכל צרכי החולה.

שו"ע יו"ד סימן של"ה

ד. אין מבקרין החולה בג' שעות ראשונות של יום מפני שכל חולה מיקל עליו חוליו בבוקר ולא יחוש לבקש עליו רחמים ולא בג' שעות אחרונות של יום שאז מכביד עליו חולו וייתאש מלבקש עליו רחמים (וכל צדיקר ולא ציקש עליו רחמים **לא** קיים המלווה).

ישיבה מעל החולה:

נדריים מ.

אמר **רבין** אמר **רב** שכינה שרויה למעלה ממטתו של חולה. תניא נמי הכי הנכנס לבקר את החולה לא יושב לא על גבי מטה ולא על"ג ספסל ולא על"ג כסא אלא מתעטף ויושב על"ג קרקע מפני שהשכינה שרויה למעלה ממטתו של חולה.

ראשונים

ר"ן הג"מ- והוא דוקא כשהחולה שוכב על"ג הקרקע שאז נראה שהמבקר למעלה מן השכינה.

שו"ע יו"ד סימן של"ה

ג. המבקר את החולה לא יושב על"ג מטה ולא על"ג כסא ולא על"ג ספסל אלא מתעטף ויושב לפניו שהשכינה למעלה מראשותיו. **הגה** ודוקא

כשהחולה שוכב על הארץ היושב גבוה ממנו, אבל כששוכב על המטה מותר ליטב על כסא וספסל. וכן נוהגין.

סוגי חולים שאין מבקרים אותם:

נדרים מא:

ר' יוסי בן פרטא אומר משום ר' אליעזר אין מבקרין לא חולי מעיים משום כסופא ולא חולי העין ולא מחושי הראש מפני שקשה עליהם הדיבור.

ראשונים

רמב"ן- ולכן כל חולי קשה שקשה הדיבור על החולה אין מבקרים אותו בפניו, אלא נכנסים בבית החיצון ושואלים ודורשים בו אם צריכים לכבד ולרבוץ לפניו וכיוצא בו, ושומעים צערו ומבקשים עליו רחמים- **טור**.

שו"ע יו"ד סימן של"ה

ח. אין מבקרין לא לחולי מעים ולא לחולי העין ולא לחולי הראש וכן לכל חולי דתקיף ליה עלמא וקשה ליה דיבורא אין מבקרין אותו בפניו, אלא נכנסים בבית החיצון ושואלים ודורשים בו אם צריכין לכבד ולרבוץ לפניו וכיוצא בו, ושומעים צערו ומבקשים עליו רחמים.

סוגי הנאות ממודר הנאה:

נדרים מא:

משנה- ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא בקטנה. וישן עמו במטה, ר' יהודה אומר בימות החמה אבל לא בימות הגשמים. ומיסב עמו על המטה ולא חיישין שמא ישן, רא"ש ואוכל עמו על השולחן ולא חיישין שמא יאכל עמו, רא"ש אבל לא מן התמחוי, אבל אוכל עמו מן התמחוי החוזר כלומר שבעל הבית ממלא אותו שוב, רא"ש. רמב"ם- שמא יניח ראובן חתיכה אחת טובה לשמעון, אבל אם יודע ראובן שיקח בעל הבית את התמחוי ויניח אותו לפני שמעון, מותר. והר"ן כתב- שיש בו כל כך הרבה שחזרת השארית לבעל הבית וכן כתב הראב"ד וכתב שהוא כשהמאכל של בעל הבית ולא של המדיר. **תניא**- ומזיע עמו בקטנה משום שבזיעה בלבד אין תוספת חום, רא"ש.

משנה- ולא יעשה עמו באומן, וחכמים אומרים עושה והוא ברחוק ממנו כלומר שלא יחפור בשורה הקרובה לו בכרם - **טור**.

משנה- המודר הנאה מחבירו לא ישאלו ולא יקח ממנו ולא ילוונו ולא ילוה ממנו ולא ימכור לו ולא יקח ממנו- **טור**. **גמ'**- **אביי**- גזירה לשאול משום להשאיל, וכן בכולהו, גזירה.

ראשונים

טור- ישן עמו במטה גדולה בימות הגשמים ובקטנה בימות החמה אבל לא להפך. ב"י- אבל בימות החמה מותר אף במטה גדולה פשוט.

שו"ע יו"ד סימן רכ"א

ה. ראובן שאסר הנאתו על שמעון יכול לישן (עמו) במטה קטנה בימות החמה אבל לא בימות הגשמים מפני שהוא מהנהו, ובגדולה מותר בין בימות החמה בין בימות הגשמים. ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא בקטנה מפני שמהנהו, שמגביה עליו המים. ומזיע עמו אף בקטנה. ומיסב עמו במטה ואוכל עמו על השולחן אבל לא בקערה אחת, שמא יאכל מחלקו. ואם דרך שבעל הבית חוזר וממלא הקערה לאחר שאכלו, כל מה שהיה בו מותר. הגה או שהיה מתחילה כל כך בקערה שהמותר חוזר לבעל הבית מותר. אם היו שניהם חופרים בכרם ביחד, לא יחפור בשורה הקרובה לו מפני שמהנהו שמרפה הקרקע לפניו, אבל ברחוק ממנו מותר. ולא ימכור לו ולא יקנה ממנו ולא ישאלו ולא ילונו ולא ישאל ולא ילוה ממנו.

קונם שדי שאני חורש בפרתך:

נדרים מג:

משנה- אמר לו השאילני פרתך אמר לו אינה פנויה, אמר קונם שדי שאני חורש בה לעולם, אם היה דרכו לחרוש- ולא פועלים, הוא אסור וכל אדם מותרים אף בשדה שלו, שכונתו היתה לעצמו ואם אין דרכו לחרוש, הוא וכל אדם אסורים שכונתו לחרישה בשדה שלו. ב"י- זו גרסת הרמב"ם והר"ן וכן עיקר, אבל גרסת הרא"ש והטור- אין דרכו לחרוש בעצמו, הוא מותר לחרוש בה ושאר כל אדם אסורים לחרוש בה.

ראשונים

רא"ש- ציבור שהטילו חרם שכל מי שיש בידו מעות בין שלו בין של אחרים ומתעסק בהם שיתן כך וכך לצדקה, וראובן הקדיש מעותיו לתלמוד תורה ואינו נהנה בהם לעצמו, אין מעות אלה נקראות של אחרים ולכן פטור מלתת מהם מס זה.

שו"ע יו"ד סימן רי"ח

ה. אמר לחבירו השאילני פרתך, אמר ליה אינה פנויה. אמר, קונם שאיני חורש בה לעולם. אם היה דרכו לחרוש שדהו בעצמו, הוא אסור לחרוש באותה פרה, אבל אחרים מותרין לחרוש לו בה. ואם אין דרכו לחרוש בעצמו אלא אריסין חורשין לו, הוא וכל אדם אסורין.

העברה למודר הנאה דרך אדם אחר:

נדרים מג:

משנה- המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל, הולך אצל החנווני ואומר איש פלוני נודר ממני הנאה ואיני יודע מה אעשה, והוא נותן לו ובא ונוטל מזה. היה ביתו לבנות גדרו לגדור שדהו לקצור, הולך אצל הפועלים ואומר- איש פלוני מודר ממני הנאה ואיני יודע מה אעשה, והן עושין עמו ובאין ונוטלין שכר מזה- **טור**.

ראשונים

רמב"ם **רא"ש** **ר"ן** ו**טור**- מה שאמרו 'ובא ונוטל מזה' היינו שיכול לקחת מהמדיר, אבל אין המדיר חייב לפרוע לו שא"כ הרי זה שלוחו.

רא"ש- ואף אם יש למודר הנאה מה לאכול יכול לעשות כן. **טור**- ומותר לומר כל הזן לפלוני או עושה עמו אינו מפסיד, אבל אסור לומר כל השומע בקולי יזון לפלוני שהרי זו שליחות. ו**רשב"ם** כתב דאפילו אם אמר אם תזון לפלוני לא תפסיד, גם אסור, ומותר לומר רק בלשון רבים.

רא"ש- הנותן טבלא לאומן לצייר עליה, ואסרה על בעליה אחר שציירה קודם שפרעו, לא נאסרת כיון שאין אומן קונה בשבח כלי, הרי אין לו בגוף כלום ואין לו כח לאסור הכלי ואף אם אומן קונה בשבח כלי הוא דוקא בשבח שיש בו ממשות כגון שתקן כלי מעצים.

שו"ע יו"ד סימן רכ"א

ח. הנותן טבלא לאומן לצייר ואסרה על בעלה אחר שציירה קודם שפרעו מותרת. המודר הנאה מחבירו [אף אם יש למודר מה לאכול, רא"ש] יכול המדיר לומר לחנוני פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה והחנוני נותן לו וחוזר ונוטל מהמדיר אם ירצה המדיר לפרועו (**אבל אינו מחויב לפרועו**). וכן אם היה למודר בית לבנות, גדר לגדור, שדה לקצור, יכול לומר לפועלים פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה, הם עושים עמו ובאים ונוטלין שכר מהמדיר אם ירצה המדיר לפרועם. וכן מותר לומר כל הזן לפלוני או עושה עמו אינו מפסיד [ב"ח- ואף אם אומר זאת ליחיד, כיון שלא אמר בלשון ציווי וכתב בפרישה שבדין זה צריך לתת לו דמי כל מה שנתן לו] אבל אסור לומר כל השומע קולי יזון לפלוני דכיון שהוא לשון ציווי הוי כשלוחו [וחייב ליתן לו כל מה שנתן, אף אם לא סיים 'לא הפסיד', ט"ז] וכן אסור לומר לחבירו אם תזון לפלוני לא תפסיד דכיון שאומר כן ליחיד נראה כשלוחו.

אחרונים

מבי"ט- רב שהיה מודר הנאה מפלוני יכול אותו אדם לתת נדבות לידי הגבאי ומתוך נדבות הקהל יכולים לתת לרב. מי שאסר נכסיו על פלוני יכול להנאותו מנכסי אחרים.

בה"ט- ראובן אסר הנאתו על שמעון ושמעון השתתף עם לוי וחולק עמו כל הרווחים, אסור לראובן להנות מנכסי לוי.

אין בדברים המובאים בעלון כדי לפסוק הלכה, אלא כדי שיהיה לימוד הדף היומי שלם ביד הלומד, סוגית הגמ' ועיקרי ההלכה.
להערות, הצעות, או לקבלת העלון בדואר ניתן להתקשר - 052-7134167.

לע"נ

אמו"ר אליהו בן הרב שלום יהודה ז"ל

לרפואת

רחל בת רוחה, נג'יה ויקטוריה בת רוחה, חביבה בת רוחה,
עליזה בת רוחה, פרידה בת מזל, ד' א' בן ש'
בתושח"י

ולהצלחת התורמים החפצים בעילום שם

לקבלת העלון דרך המייל ניתן לשלוח
ל- avishaisofer@etrog.net.il